

Son Yeniliklər
Yanvar 2015

IPSAS 34

İctimai sektor üçün Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı™

Fərdi maliyyə hesabatları

IPSASB

International Public
Sector Accounting
Standards Board®

İSMUBS 34 - FƏRDI MALIYYƏ HESABATLARI

Mündəricat

	Bənd
Məqsəd.....	1
Tətbiq sahəsi.....	2-5
Anlayışlar.....	6-10
Fərdi maliyyə hesabatlarının hazırlanması.....	11-18
Məlumatların açıqlanması.....	19-23
Keçid müddəaları.....	24-31
Qüvvəyə minmə tarixi.....	32-33
İSMUBS 6-nın (dekabr 2006) geri çağırılması və əvəzlənməsi.....	34

Nəticələrin əsası

Fərdi hesabatlarda iştirak payı metodundan istifadə edilməsi

İnvestisiya təşkilatlarının fərdi maliyyə hesabatları

İctimai sektor üçün 34 Nəli Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı – Fərdi Maliyyə Hesabatları 1-34 bəndlərində göstərilmişdir. Bütün bəndlər bərabər səlahiyyətə malikdir. İSMUBS 34 özünün məqsədi, Nəticələrin əsası və İctimai sektor üçün Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartlarına müqəddimə kontekstində oxunmalıdır. İSMUBS 3 - “Uçot siyasəti, uçot qiymətləndirmələrində dəyişikliklər və səhvlər” aydın təlimatların yoxluğunda mühasibat uçotu siyasətlərinin seçilməsi və tətbiq edilməsi üçün baza təmin edir.

Məqsədi

1. Bu standartın məqsədi təşkilat fərdi maliyyə hesabatları hazırlayarkən, nəzarət olunan müəssisələrdə, birgə müəssisələrə və asılı təsərrüfat cəmiyyətlərinə qoyulan investisiyalar üçün uçot və məlumatların açıqlanması tələblərini müəyyən etməkdir.

Tətbiq sahəsi

2. **Maliyyə hesabatlarını mühasibat uçotunun hesablama metoduna əsasən hazırlayıb təqdim edən təşkilat fərdi maliyyə hesabatlarını təqdim etməyi seçərkən və ya fərdi maliyyə hesabatlarını təqdim olunması qanunvericiliklə tələb olunarkən nəzarət olunan müəssisələrə, birgə müəssisələrə və asılı təsərrüfat cəmiyyətlərinə investisiyaların uçotunu apararkən bu Standartı tətbiq etməlidir.**
3. Bu standart hansı təşkilatların fərdi maliyyə hesabatları hazırlamalı olduğunu təyin etmir. Bu standart təşkilat İctimai Sektor üçün Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartlarına (İSMUBS) uyğun olan fərdi maliyyə hesabatları hazırlayarkən tətbiq edilir.
4. **Bu standart Dövlət Kommersiya Təşkilatlarından başqa bütün dövlət sektoru təşkilatlarına şamil olunur.**
5. İSMUBSŞ tərəfindən dərc olunan “İctimai sektor üçün Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartlarına müqəddimə”də göstəriləndiyi kimi, dövlət kommersiya təşkilatları (DKT-lər) MUBSŞ tərəfindən hazırlanan MHBS-ları tətbiq edirlər. DKT-lər “*Maliyyə hesabatlarının təqdimatı*” üzrə 1 Nöli İPSAS-da müəyyən edilir.

Əsas anlayışlar

6. **Bu Standartda istifadə edilmiş əsas anlayışlar aşağıdakı mənaları ifadə edir:**

Birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatları – iqtisadi qurumun nəzarət edən müəssisənin və onun nəzarət etdiyi müəssisələrin aktivlərini, öhdəliklərini, xalis aktiv/kapitalını, gəlirlərini, xərclərini və pul vəsaitlərinin hərəkətini vahid təşkilat kimi təqdim etdiyi maliyyə hesabatlarıdır.

Fərdi maliyyə hesabatları – təşkilat tərəfindən təqdim olunan və bu standartın tələblərindən irəli gələrək təşkilatın nəzarət olunan təşkilatlara, birgə müəssisələrə və asılı təsərrüfat cəmiyyətlərinə qoyduğu investisiyaların uçota alınması üçün istər “Maliyyə alətləri: Tanınma və qiymətləndirmə” adlı 29 Nö-li İSMUBS-a uyğun olan dəyəri, istərsə də “Asılı təsərrüfat cəmiyyətlərinə və birgə müəssisələrə investisiyalar” adlı 36 Nö-li İSMUBS-da təsvir edildiyi kimi iştirak payı metodundan istifadəni seçə biləcəyi maliyyə hesabatlarıdır.

Digər İSMUBS-larda müəyyən olunan terminlər hazırki standartda həmin standartlardakı kimi eyni mənə ilə işlənmişdir və ayrıca dərc olunan *Terminlərin İzahlı Lüğətində* təkrar verilmişdir. İSMUBS 34 “Fərdi maliyyə hesabatları”, İSMUBS 35 “Birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatları” və İSMUBS 36 “Asılı təsərrüfat cəmiyyətlərinə və birgə müəssisələrə investisiyalar” standartlarında aşağıdakı terminlər istifadə olunmuşdur: asılı təsərrüfat cəmiyyəti, nəzarət, nəzarət edilən müəssisə, nəzarət edən müəssisə, iqtisadi qurum, iştirak payı metodu, investisiya təşkilatı, birgə nəzarət, birgə əməliyyat, birgə müəssisə iştirakçısı və əhəmiyyətli təsir.

7. Fərdi maliyyə hesabatları birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarına əlavə olaraq və ya nəzarət olunan müəssisələrə malik olmayan, lakin asılı təsərrüfat cəmiyyətlərində yaxud birgə müəssisələrdə investisiyası olan (bu halda asılı təsərrüfat

HESABLAMA METODUNA ƏSASLANAN İSMUBS-LARIN İLK DƏFƏ QƏBUL EDİLMƏSİ

cəmiyyətlərində və ya birgə müəssisələrdə investisiyalar 36 №-li İSMUBS-un tələb etdiyi kimi, 9-10 bəndlərdəki şərtlər istisna olmaqla, iştirak payı metodundan istifadə olunaraq uçota alınmalıdır) investorun əlavə olaraq təqdim etdiyi hesabatlardır.

8. Nəzarət edilən müəssisəyə, asılı təsərrüfat cəmiyyətinə və ya birgə müəssisədə iştirak maraqları olmayan bir müəssisənin maliyyə hesabatları fərdi maliyyə hesabatları deyil.
9. 35 №-li İSMUBS-un 5-ci bəndinə əsasən konsolidasiyadan, yaxud da 36 №-li İSMUBS-un 23-cü bəndinə əsasən iştirak payı metodunu tətbiq etməkdən azad olan təşkilat özünün yeganə maliyyə hesabatı kimi fərdi maliyyə hesabatları təqdim edə bilər.
10. 35 №-li İSMUBS-un 56-cı bəndinə uyğun olaraq təqdim edilən cari və bütün müqayisəli dövrlər üzrə özünün bütün nəzarət edilən müəssisələrində investisiyalarını mənfəət və ya zərər vasitəsilə ədalətli dəyərdə ölçməsi tələb olunan investisiya təşkilatından yeganə maliyyə hesabatları kimi fərdi maliyyə hesabatları təqdim etməsi tələb olunur.

Fərdi maliyyə hesabatlarının hazırlanması

11. Fərdi maliyyə hesabatları 12-ci bənddə göstərilən tələblər istisna olmaqla, bütün tətbiq edilən İSMUBS-lara uyğun hazırlanmalıdır.
12. Təşkilat fərdi maliyyə hesabatları hazırlayarkən, o, nəzarət olunan müəssisələrdə, birgə müəssisələrdə və asılı təsərrüfat cəmiyyətlərində olan oxşar investisiyaları aşağıdakı maddələr üzrə uçota almalıdır:
 - (a) xərcdə;
 - (b) 29 №-li İSMUBS-a uyğun, və ya
 - (c) 36 №-li İSMUBS-da göstərildiyi kimi iştirak payı metodundan istifadə etməklə.
13. Əgər təşkilat 36 №-li İSMUBS-un 24-cü bəndinə əsasən asılı təsərrüfat cəmiyyətlərində və ya birgə müəssisələrdə olan investisiyalarını 29 №-li İSMUBS-a uyğun olaraq mənfəət və ya zərər vasitəsilə ədalətli dəyərdə ölçməyə qərar verirsə, həmin investisiyaları da fərdi maliyyə hesabatlarında eyni qaydada uçota almalıdır.
14. Əgər nəzarət edən təşkilatdan 35 №-li İSMUBS-un 56-cı bəndinə əsasən nəzarət edilən müəssisədə olan investisiyalarını 29 №-li İSMUBS-a müvafiq olaraq mənfəət və ya zərər vasitəsilə ədalətli dəyərdə ölçmək tələb olunursa, təşkilat həmin investisiyanı fərdi maliyyə hesabatlarında eyni qaydada uçota almalıdır. Əgər özü investisiya təşkilatı olmayan nəzarət edən təşkilatdan 35 №-li İSMUBS-un 58-cı bəndinə əsasən nəzarət olunan investisiya təşkilatının investisiyalarını 29 №-li İSMUBS-a müvafiq olaraq mənfəət və ya zərər vasitəsilə ədalətli dəyərdə ölçməsi və nəzarət edilən investisiya təşkilatının digər aktiv və öhdəliklərini, gəlir və xərclərini konsolidasiya etməsi tələb olunursa, təşkilat nəzarət edilən investisiya təşkilatındakı həmin investisiyanı özünün fərdi maliyyə hesabatlarında eyni qaydada uçota almalıdır.
15. Nəzarət edən təşkilat investisiya təşkilatı olmaqdan çıxırsa və ya investisiya təşkilatına çevrilirsə, o statusdakı dəyişiklik baş verdiyi tarixdən etibarən dəyişikliyi aşağıdakı kimi uçota almalıdır:

(a) Təşkilat investisiya təşkilatı olmaqdan çıxırsa, təşkilat nəzarət olunan müəssisədəki investisiyanı 12-ci bəndə əsasən uçota alır. Statusun dəyişməsi tarixi ilkin alış tarixi kimi nəzərə alınır. Nəzarət olunan müəssisənin ilkin alış tarixindəki ədalətli dəyəri investisiyanı 12-ci bəndə uyğun uçota alarkən köçürülən ilkin mülahizəni təmsil etməlidir.

(b) Təşkilat investisiya təşkilatına çevrildiyi zaman, o, 29 №-li İSMUBS-a uyğun olaraq əsasən nəzarət olunan müəssisədəki investisiyasını mənfəət və ya zərər vasitəsilə ədalətli dəyerdə uçota almalıdır.

Nəzarət olunan təşkilatın əvvəlki balans dəyəri ilə investorun statusunun dəyişdiyi tarixdəki ədalətli dəyəri arasındakı fərq mənfəət və ya zərərdə gəlir və ya xərc kimi tanınmalıdır. Həmin nəzarət olunan təşkilatlarla bağlı əvvəllər birbaşa xalis aktiv/kapitalda tanınan hər hansı gəlir və ya xərcin məcmu məbləğinə sanki investisiya təşkilatının həmin nəzarət olunan müəssisəni statusun dəyişdiyi tarixdə silməsi kimi yanaşılmalıdır.

16. Nəzarət olunan müəssisə, birgə müəssisə və ya asılı təsərrüfat cəmiyyətindən dividendlər və oxşar daxilolmalar müəssisənin həmin dividendləri və oxşar daxilolmaları qəbul edə bilmə hüququ təmin edildiyi zaman fərdi maliyyə hesabatlarında tanınmalıdır. Dividentlər və oxşar daxilolmalar təşkilat iştirak payı metodunu seçməyə qədər gəlir və ya xərcdə tanınmalıdır, bu halda isə dividendlər və oxşar daxilolmalar investisiyanın balans dəyərindən azalma kimi tanınır.

17. Nəzarət edən təşkilat özünün iqtisadi subyektinin strukturunu tanıyarkən ona nəzarət edən müəssisə qismində aşağıdakı meyarlara cavab verəcək tərzdə yeni bir qurum təsis etməklə:

a) yeni nəzarət edən təşkilat ilkin nəzarət edən təşkilata nəzarəti (i) ilkin nəzarət edilən təşkilatın mövcud pay alətləri ilə mübadilə etmək üçün iştirak payı alətlərini buraxmaqla və ya (ii) yeni nəzarət edilən təşkilatın ilkin nəzarət edən təşkilatda nəzarət xarakterli sahiblik maraqlarına malik olması ilə nəticələnenə bəzi digər mexanizmlərlə əldə edir.

b) yeni iqtisadi qurumun və ilkin iqtisadi qurumun aktiv və öhdəlikləri yenidən təşkil edilmədən dərhal əvvəl və sonra eynidir; və

(c) Yenidən təşkil edilmədən əvvəl ilkin nəzarət edən təşkilatın sahibləri yenidən təşkil edilmədən dərhal əvvəl və sonra ilkin nəzarət edən təşkilatın və yeni iqtisadi qurumun xalis aktivlərində eyni mütəq və nisbi maraqlara malikdir.

eləcə də yeni nəzarət edən təşkilat ilkin nəzarət edən müəssisədəki investisiyalarını 12-ci bəndə əsasən özünün fərdi maliyyə hesabatlarında uçota alır, yeni nəzarət edən təşkilat yenidən təşkil edilmə tarixində ilkin nəzarət edən təşkilatın fərdi maliyyə hesabatlarında göstərilmiş xalis aktiv/kapitaldakı payını balans dəyərində xərc kimi qiymətləndirməlidir.

18. Eynilə, nəzarət edən təşkilat olmayan qurum 17-ci bənddə göstərilən meyarlara cavab verəcək qaydada özünün nəzarət edən təşkilatı kimi yeni bir qurum təsis edə bilər. 17-ci bənddə göstərilən tələblər belə yenidən təşkil olunmuş qurumlara bərabər qaydada tətbiq edilir. Belə hallarda, "ilkin nəzarət edən təşkilat" və "ilkin iqtisadi təşkilat" anlayışlarına istinadlar "ilkin təşkilat" anlayışına istinad kimi qəbul olunur.

Məlumatların açıqlanması

19. Özünün fərdi maliyyə hesabatlarında məlumatların açıqlanmasını təmin edərkən təşkilat 20-23-cü bəndlərdə göstərilən tələblər daxil olmaqla, bütün mümkün İPSAS-ları tətbiq etməlidir.
20. Nəzarət edən təşkilat 35 №-li İSMUBS-un 5-ci bəndinə uyğun olaraq, birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatları hazırlamamağa və əvəzində fərdi maliyyə hesabatları hazırlamağa qərar verirsə, o, həmin fərdi maliyyə hesabatlarında aşağıdakı məlumatları açıqlamalıdır:
- a) maliyyə hesabatlarının fərdi maliyyə hesabatları olması faktını; konsolidasiyadan azad olmanın istifadə olunmasını; Birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarını İSMUBS-lara uyğun şəkildə ictimaiyyət tərəfindən istifadə olunması üçün hazırlayan təşkilatın adı; və həmin birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarının əldə edildiyi ünvanı.
- b) nəzarət edilən müəssisələrə, birgə müəssisələrə və asılı təsərrüfat cəmiyyətlərinə əhəmiyyətli investisiyaların siyahısı, o cümlədən:
- (i) həmin nəzarət edilə müəssisələrin, birgə müəssisələrin və asılı təsərrüfat cəmiyyətlərinin adları
- (ii) həmin nəzarət edilə müəssisələrin, birgə müəssisələrin və asılı təsərrüfat cəmiyyətlərinin fəaliyyət göstərdikləri və tabe olduqları qanunvericilik (əgər nəzarət edən müəssisə ilə fərqlidirsə)
- (iii) həmin müəssisələrdəki sahiblik maraqlarının bölgüsü və həmin sahiblik marağının necə müəyyən edildiyinin təsviri.
- c) (b) bəndində sadalanan nəzarət edilən müəssisələrin, birgə müəssisələrin və asılı təsərrüfat cəmiyyətlərinin uçota alınması üçün istifadə edilən metodun təsviri.
21. Nəzarət edən təşkilat kimi çıxış edən investisiya təşkilatı (20-ci bənddə əhatə olunan nəzarət edən təşkilatdan fərqli olan) 10-cu bəndə uyğun olaraq özünün yeganə maliyyə hesabatı kimi fərdi maliyyə hesabatları hazırladığı zaman bu faktı açıqlamalıdır. Investisiya təşkilatı, həmçinin "Digər müəssisələrdə olan maraqlar haqqında məlumatların açıqlanması" adlı 38 №-li İSMUBS-un tələb etdiyi investisiya təşkilatları ilə əlaqəli məlumatların açıqlanmasını təmin etməlidir.
22. Özü investisiya təşkilatı olmayan nəzarət edən təşkilatdan 35 №-li İSMUBS-un 56-cı bəndinə əsasən nəzarət edilən investisiya təşkilatındakı investisiyaları 29 №-li İSMUBS-a uyğun olaraq mənfəət və ya zərər vasitəsilə ədalətli dəyərdə ölçməsi və nəzarət edilən investisiya təşkilatının digər aktiv və öhdəliklərini, eləcə də gəlir və xərclərini konsolidə etməsi tələb olunursa, təşkilat bu faktı açıqlamalıdır. Təşkilat, həmçinin "Digər müəssisələrdə olan maraqlar haqqında məlumatların açıqlanması" adlı 38 №-li İSMUBS-un tələb etdiyi investisiya təşkilatları ilə əlaqəli məlumatların açıqlanmasını təmin etməlidir.
23. Nəzarət edən təşkilat (20-21-ci bəndlərdə əhatə olunan nəzarət edən təşkilatdan fərqli olan) və ya investisiya qoyulan müəssisə üzərində birgə nəzarətə və ya əhəmiyyətli təsirə malik olan investor fərdi maliyyə hesabatları hazırladığı zaman, nəzarət edən təşkilat və ya investor 35, 36 və ya 37 №-li İSMUBS-lara uyğun hazırlanmış və onların aid olduğu maliyyə hesabatlarını müəyyən etməlidir. Nəzarət edən təşkilat və ya investor, həmçinin özlərinin fərdi maliyyə hesabatlarında aşağıdakı məlumatları

açıqlamaladır:

- a) hesabatların fərdi maliyyə hesabatları olması faktını və (əgər qanunvericilik və ya digər rəhbər sənədlər tələb etmirsə) həmin hesabatların nə üçün hazırlanmasının səbəblərini.
- b) nəzarət edilən müəssisələrə, birgə müəssisələrə və asılı təsərrüfat cəmiyyətlərinə əhəmiyyətli investisiyaların siyahısı, o cümlədən:
 - (i) həmin nəzarət edilə müəssisələrin, birgə müəssisələrin və asılı təsərrüfat cəmiyyətlərinin adları
 - (ii) həmin nəzarət edilə müəssisələrin, birgə müəssisələrin və asılı təsərrüfat cəmiyyətlərinin fəaliyyət göstərdikləri və tabe olduqları qanunvericilik (əgər nəzarət edən müəssisə ilə fərqlidirsə)
 - (iii) həmin müəssisələrdəki sahiblik maraqlarının bölgüsü və həmin sahiblik marağının necə müəyyən edildiyinin təsviri.
- c) (b) bəndində sadalanan nəzarət edilən müəssisələrin, birgə müəssisələrin və asılı təsərrüfat cəmiyyətlərinin uçota alınması üçün istifadə edilən metodun təsviri.

Keçid müddəaları

24. İlk tətbiqetmə tarixində, nəzarət olunan təşkilatdakı öz investisiyasını xərc metodu ilə qiymətləndirən investisiya təşkilatı indi həmin investisiyanı, sanki bu Standartın tələblərinin həmişə qüvvədə olduğunu fərz etməklə mənfəət və ya zərər vasitəsilə ədalətli dəyerdə qiymətləndirməlidir. Investisiya təşkilatı ilkin tətbiqetmə tarixindən dərhal sonra gələn illik dövrə retrospektiv qaydada düzəliş etməlidir və aşağıdakılar arasındakı istənilən fərqə görə bilavasitə tətbiqetmədən sonrakı dövrün əvvəlində toplanmış mənfəət/zərəre düzəliş etməlidir.
 - a) investisiyanın əvvəlki balans dəyəri; və
 - b) investorun nəzarət edilən təşkilatdakı investisiyasının ədalətli dəyəri.
25. İlk tətbiqetmə tarixində nəzarət olunan təşkilatdakı öz investisiyasını xalis aktiv/kapitalda birbaşa olaraq ədalətli dəyər metodu ilə qiymətləndirən investisiya təşkilatı həmin investisiyanı ədalətli dəyerdə qiymətləndirməyə davam etməlidir. Əvvəllər xalis aktiv/kapitalda tanınmış ədalətli dəyərə aid istənilən düzəlişlərin məcmu məbləği ilkin tətbiqetmə tarixindən dərhal sonra gələn illik dövrün əvvəlində toplanmış mənfəət/zərəre köçürülməlidir.
26. İlk tətbiqetmə tarixində investisiya təşkilatı nəzarət edilən təşkilatda olan marağı (təşkilat bu marağı daha əvvəl 12-ci bənddə icazə verildiyi kimi, 28 №-li İSMUBS-a əsasən əvvəlcədən mənfəət və ya zərər vasitəsilə ədalətli dəyerdə qiymətləndirməyi seçmiş ola bilər) üçün əvvəlki uçot qaydalarına düzəliş edə bilməz.
27. Investisiya təşkilatı əvvəlcədən investidlərə və ya rəhbərliyə bildirilmiş ədalətli dəyər məbləğlərindən istifadə etməlidir.
28. Əgər nəzarət edilən təşkilatdakı investisiyanı 24-27-ci bəndlərə əsasən qiymətləndirmək qeyri-mümkündürsə ("Uçot siyasəti, uçot qiymətləndirmələrində dəyişikliklər və səhvlər" adlı 3 №-li İSMUBS-da müəyyən edildiyi kimi), investisiya təşkilatı bu Standartın tələblərini 24-27-ci bəndlərin tətbiq olunma biləcəyi ən erkən (cari dövr də ola bilər) dövrün əvvəlindən tətbiq etməlidir. Bu bəndin tətbiq olunma

biləcəyi ən erkən dövrün əvvəli cari dövr olmayana qədər, investor ilkin tətbiqetmə tarixindən dərhal sonrakı illik dövrə retrospektiv qaydada düzəliş etməlidir. Investisiya təşkilatının nəzarət edilən təşkilatın ədalətli dəyərini ölçmək üçün uyğun hesab etdiyi tarix bilavasitə sonrakı dövrün başlanmasından əvvəl olarsa, investor aşağıdakılar arasında istənilən fərq üçün bilavasitə sonrakı dövrün başlanğıcında xalis aktiv/kapitala düzəliş etməlidir:

- a) investisiyanın əvvəlki balans dəyəri; və
- b) investorun nəzarət edilən təşkilatdakı investisiyasının ədalətli dəyəri.

Əgər bu bəndin tətbiq edilməsi üçün uyğun hesab edilən ən erkən dövr cari dövrdürsə, xalis aktiv/kapitala düzəlişlər cari dövrün əvvəlində tanınmalıdır.

29. Əgər investisiya təşkilatı bu Standartın ilkin tətbiqetmə tarixindən əvvəl nəzarət edilən təşkilatdakı investisiya üzərində nəzarətini itirmiş və ya onu ləğv etmişdirsə, investisiya təşkilatının həmin investisiya üçün əvvəlki uçota qeydinə düzəliş etməsi tələb olunmur.
30. **İlkin tətbiqetmə tarixində özü investisiya təşkilatı olmayan nəzarət edən təşkilatdan, 35 №-li İSMUBS-un 56-cı bəndinə əsasən nəzarət edilən investisiya təşkilatındakı investisiyaları 29 №-li İSMUBS-a uyğun olaraq mənfəət və ya zərər vasitəsilə ədalətli dəyerdə ölçməsi və nəzarət edilən investisiya təşkilatının digər aktiv və öhdəliklərini, eləcə də gəlir və xərclərini konsolidə etməsi tələb olunursa, təşkilat nəzarət olunan investisiya təşkilatındakı investisiyasını fərdi maliyyə hesabatlarında uçota alarkən 24-29-cu bəndlərdə qeyd olunan keçid müddəələrindən istifadə etməlidir.**
31. Müəssisənin fərdi maliyyə hesabatlarında uçot qaydalarında dəyişikliklər, təşkilatın birgə fəaliyyətlərdə maraqları üçün keçid müddəaları "Birgə razılaşmalar" adlı 37 №-li İSMUBS-da müəyyən edilmişdir.

Qüvvəyə minmə tarixi

32. **Təşkilat bu Standartı 1 yanvar 2017-ci il tarixdə və ya bu tarixdən sonra başlayan dövrləri əhatə edən illik maliyyə hesabatları üçün tətbiq etməlidir. Daha erkən tətbiq təqdir olunur. Əgər təşkilat bu standartı 1 yanvar 2017-ci il tarixindən əvvəl başlayan dövr üçün tətbiq edirsə, o, bu faktı açıqlamalı və eyni zamanda 35, 36, 37 və 38 №-li İSMUBS-ları da tətbiq etməlidir.**
33. Təşkilat göstərilən qüvvəyə minmə tarixindən sonra maliyyə hesabatlılığı məqsədləri üçün "Hesablama metodu əsasında İctimai sektor üçün Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartlarının (İSMUBS-lar) ilk dəfə tətbiq edilməsi" adlı 33 №-li İSMUBS-da müəyyən edildiyi kimi hesablama metoduna əsaslanan İSMUBS-ları ilk dəfə qəbul etdiyi zaman, bu Standart təşkilatın İSMUBS-ları qəbuletmə tarixinin başlanması üzrə və ya bu tarixdən sonrakı dövrləri əhatə edən illik maliyyə hesabatlarına şamil olunur.

6 №-li İSMUBS-un (dekabr, 2006) geri çağırılması və əvəzlənməsi

34. Bu Standart 35 №-li İSMUBS-la eyni vaxtda dərc olunmuşdur. Birlikdə, bu iki standart "Birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) və fərdi maliyyə hesabatları" adlı 6 №-li İSMUBS-u (dekabr, 2006) üstələyir. 6 №-li İSMUBS 34 və 35 №-li İSMUBS-lar tətbiq olunana və ya qüvvədə minənə qədər (hansı tez olarsa) tətbiq oluna bilən kimi qalır.

Nəticələrin əsası

Nəticələrin əsası 34 №-li İSMUBS-u müşayiət edir, lakin onun tərkib hissəsi deyil.

Məqsəd

NƏ1. Nəticələrin əsası adlı hazırkı hissə 34 №-li İSMUBS-la bağlı nəticələrin çıxarılmasında İSMUBSSŞ-nin yürütdüyü mülahizələrin xülasəsini verir. Bu standart Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartları Şurası (BMUSŞ) tərəfindən dərc olunan MUBS 27 "Fərdi Maliyyə Hesabatları" (2011-ci ildə düzəliş olunmuşdur və 31 dekabr 2014-cü ilə qədər edilmiş düzəlişlər daxil olmaqla) standartına əsaslandığından nəticələrin əsası yalnız 34 №-li İSMUBS-un MUBS 27-nin (2007-ci ildə düzəliş olunmuş) əsas tələblərindən kənarlaşdığı hissələrini təsvir edir.

Ümumi icmal

NƏ2. 2012-ci ildə İctimai Sektor üçün Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartları Şurası (İSMUBSSŞ) nəzarət edilən təşkilatlarda, asılı təsərrüfat cəmiyyətlərində və birgə müəssisələrdə iştirak paylarının uçotu ilə bağlı İSMUBS-ların yenilənməsi üçün layihəyə start verdi. 2013-cü ilin oktyabr ayında İSMUBSSŞ birlikdə "Digər müəssisələrdə iştirak payları" adlanan standartın 48-52 İlkin Layihəsini (İL) dərc etdi. İL 48 *Fərdi maliyyə hesabatları* "Birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) və fərdi maliyyə hesabatları" adlı 6 №-li İSMUBS-da dövlət sektoru ilə bağlı müvafiq dəyişiklikləri nəzərə almaqla MUBS 27 "Fərdi maliyyə hesabatları" (2011-ci ildə düzəliş olunmuş) əsasında hazırlanmışdır. 2015-ci ilin yanvar ayında İSMUBSSŞ 34 №-li İSMUBS daxil olmaqla, 5 yeni İSMUBS dərc etdi. Bu yeni İSMUBS-lar "Birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) və fərdi maliyyə hesabatları" adlı 6 №-li İSMUBS-u, "Asılı təsərrüfat cəmiyyətlərinə investisiyalar" adlı 7 №-li İSMUBS-u və "Birgə müəssisələrdə iştirak payları üzrə" 8 №-li İSMUBS-u üstələyir.

Fərdi hesabatlarda iştirak payı metodundan istifadə

NƏ3. 8 №-li İSMUBS təşkilata özünün fərdi maliyyə hesabatlarında nəzarət edilən təşkilatlarda, asılı təsərrüfat cəmiyyətlərində və birgə müəssisələrdə investisiyalarını aşağıdakı metodlardan istifadə etməklə qiymətləndirməyə icazə verirdi:

- a) iştirak payı metodundan istifadə;
- b) xərc metodu, və ya
- c) 29 №-li İSMUBS-a uyğun olaraq maliyyə alətləri kimi

NƏ4. 2003-cü ildə İSMUBSSŞ bildirdi ki, BMUSŞ iştirak payı metodundan istifadə seçimini ləğv etməklə təşkilatın fərdi maliyyə hesabatlarında investisiyalar üçün qiymətləndirmə seçimlərini məhdudlaşdırmışdır. İSMUBSSŞ qeyd etmişdir ki, bu dəyişikliyi etmək üçün BMUSŞ aşağıdakı səbəbləri göstərmişdir:

- a) fərdi maliyyə hesabatlarında vurğu aktivlərin investisiya kimi fəaliyyəti üzərindədir. Xərc və ədalətli dəyər metodu bunun üçün müvafiq informasiya təmin edə bilər; və
- b) törəmə və ya asılı təsərrüfat cəmiyyətinin mənfəət və zərəri haqqında iştirak payı metodunun təmin edə biləcəyi informasiyanın miqyasından asılı olaraq belə informasiya birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarında mövcud ola

bilər.

- NƏ5. İSMUBSSŞ, həmçinin qeyd etmişdir ki, İL 48-in dərc olunduğu tarixdə BMUSŞ fərdi maliyyə hesabatlarında iştirak payı metodunun istifadə olunmasını yenidən nəzərdən keçirmək niyyətinin olması barədə xəbərdarlıq etmişdir. Bu məsələni yenidən nəzərdən keçirməyə qərar verərkən BMUSŞ qəbul etmişdir ki, bəzi ölkələrdəki korporativ hüquq fərdi maliyyə hesabatları təqdim olunarkən müəyyən investisiyaların qiymətləndirilməsi üçün mühasibat uçotunun iştirak payı metodunun istifadəsini tələb edir.
- NƏ6. İSMUBSSŞ aşağıdakı səbəblərə görə fərdi maliyyə hesabatlarında iştirak payı metodundan istifadə olunmasına icazə verilməsini davam etməyə qərar vermişdir:
- (a) iştirak payı metodu ictimai sektordakı müəyyən investisiyaların uçotu üçün yaxşı oturuşmuş bir metoddur. Investisiyaların ictimai sektor təşkilatları tərəfindən saxlandığı əksər hallarda iştirak payı metodu etibarlı və faydalı informasiya təmin edə bilər və mümkündür ki, bu metod istər xərc, istərsə də ədalətli dəyər metodları ilə müqayisədə daha aşağı xərc tələb etsin. İctimai sektorda investisiya təşkilatları investisiya məqsədləri üçün bir holding kimi deyil, daha çox xidmət göstərilməsinə imkan yaratmaq üçün tez-tez "alətlər" kimi istifadə edilir. Bu isə ümumən özəl sektora aid olan bir xüsusiyyətdir. Buna görə də iştirak payı metodu bəzi hallarda ictimai sektordakı istifadəçilərin ehtiyaclarına daha yaxşı uyğunlaşır, çünki bu metod maliyyə hesabatlarına zaman keçdikcə investisiyaların payları və fəaliyyətlərindəki tərəddüdləri daha səmərəli və asan başa düşülən tərzdə təsvir etmək üçün imkan yaradır.
 - (b) Xərc metodunun tətbiqinin adətən nisbətən birbaşa olmasına baxmayaraq, investisiyaların müəyyən bir müddət üçün saxlandığı hallarda, xərc metodundan istifadə edilməsi köhnəlmiş və az münasib olan informasiya ilə nəticələnə bilər ki, bu da istifadəçilərin ehtiyaclarını qarşılamaya bilər.
 - (c) ictimai sektorda investisiyaların böyük bir hissəsinin fəal bazar olmayan və ədalətli dəyər metodunun asanlıqla müşahidə olunması mümkün olmayan sahələrə qoyulması ehtimalı çox olur. 29 №-li İSMUBS-da verilən tövsiyələrin belə investisiyalar üçün dəyər yaratmaq məqsədilə istifadə edilə biləcəyinə baxmayaraq, İSMUBSSŞ nəzərə almışdır ki, bu yanaşma, ümumilikdə, əsas yaradan halları doğru təqdim edə bilməyən məlumatlarla nəticələnə bilər.
- NƏ7. İL 48-ə dair öz fikirlərini bildiren respondentlərin əksəriyyəti fərdi maliyyə hesabatlarında iştirak payı metodundan istifadəyə icazə verilməsi təklifini dəstəklədilər. BMUSŞ-un fərdi maliyyə hesabatlarında iştirak payı metodundan istifadə olunmasına yenidən icazə verməsindən sonra bu təklifi respondentlərin əlavə bir qrupu da dəstəkləməyə başladı. 2014-cü ilin avqust ayında BMUSŞ *Fərdi maliyyə hesabatlarında iştirak payı metodu (MUBS 27-ə düzəlişlər)* sənədini dərc etdi və burada fərdi maliyyə hesabatlarında seçim kimi iştirak payı metodundan istifadə edilməsini bərpa etdi. İSMUBSSŞ bu təklif və MUBS 27-də iştirak payı metodunun yenidən bərpa olunması üçün aldığı dəstəyi vurğulamışdır və fərdi maliyyə hesabatlarında iştirak payı metodundan istifadəyə icazə verilməsinə davam etməyə razılaşmışdır.

İnvestisiya təşkilatlarının fərdi maliyyə hesabatları

- NƏ8. İSMUBSSŞ 35 №-li İSMUBS-u hazırlayarkən investisiya təşkilatları anlayışını tətbiq etməyə və investisiya təşkilatı olan nəzarət edən təşkilatın əksər nəzarət edilən müəssisələrdəki investisiyalarını 29 №-li İSMUBS-a uyğun olaraq mənfəət və ya zərər

vasitəsilə ədalətli dəyərdə qiymətləndirməyi tələb etməyə qərar verdi. Nəticə olaraq, İSMUBSSŞ investisiya təşkilatından özünün fərdi maliyyə hesabatlarında nəzarət edilən təşkilatlardakı investisiyalarını mənfəət və ya zərər vasitəsilə ədalətli dəyərdə qiymətləndirməyi tələb etməyə qərar verdi. İSMUBSSŞ, həmçinin qərar verdi ki, özünün yeganə maliyyə hesabatı kimi fərdi maliyyə hesabatları hazırlayan investisiya təşkilatı da 38 №-li İSMUBS-un tələblərinə uyğun olaraq nəzarət edilən təşkilatlardakı maraqları barədə məlumatları açıqlamalıdır.

- NƏ9. İSMUBSSŞ, həmçinin özü investisiya təşkilatı olmayan investisiya təşkilatına nəzarət edən təşkilatın aşağıdakıların ehtiva olunduğu birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatları təqdim etməsi qərarına gəldi: (i) nəzarət edilən investisiya təşkilatının investisiyalarını 29 №-li İSMUBS-a uyğun olaraq mənfəət və ya zərər vasitəsilə ədalətli dəyərdə qiymətləndirilməsi və (ii) nəzarət edilən investisiya təşkilatının digər aktiv və öhdəliklərinin, gəlir və xərclərinin konsolidasiyası. Nəticə etibarilə, İSMUBSSŞ investisiya təşkilatı olmayan nəzarət edən təşkilatdan nəzarət edilən investisiya təşkilatındakı investisiyasını fərdi maliyyə hesabatlarında eyni qaydada qiymətləndirməli olduğuna qərar verdi.

MUBS 27 ilə müqayisə (2011-ci ildə düzəlişlər edilmiş)

“Fərdi maliyyə hesabatları” adlı 34 №-li İSMUBS əsasən MUBS 27 “Fərdi maliyyə hesabatları” üzərində qurulmuşdur (2011-ci ildə və 31 dekabr 2014-cü ildəki düzəlişlərlə birgə). Bu standartı dərc edən vaxtda İSMUBSSŞ dövlət sektoru təşkilatları tərəfindən MHBS 9 “Maliyyə alətləri” standartının tətbiq olunma mümkünlüyünü nəzərə almamışdı. Buna görə də baza rolunu oynamış MUBS standartında MHBS 9-a istinadlar maliyyə alətlərindən danışarkən İSMUBS-lara istinadlarla əvəzlənmişdir.

34 №-li İSMUBS və MUBS 27 (2011-ci ildə düzəlişlər edilmiş) arasındakı əsas fərqlər aşağıdakılardır:

- 34 №-li İSMUBS bəzi hallarda MUBS 27-dən (2011-ci ildə düzəlişlər edilmiş) fərqli terminologiyadan istifadə edir. Ən əhəmiyyətli misallar “xalis aktiv/kapital”, “iqtisadi qurum”, “nəzarət edən müəssisə”, “nəzarət olunan müəssisə”, “mənfəət”, və s. kimi terminlərin istifadəsidir. MUBS 27-dəki (2011-ci ildə düzəlişlər edilmiş) ekvivalent terminlər “səhm”, “qrup”, “ana”, “törəmə” və “gəlir” terminləridir.
- 34 №-li İSMUBS özü investisiya təşkilatı olmayan, lakin nəzarət edilən investisiya təşkilatlarında investisiyası olan nəzarət edən təşkilat üçün xüsusi tələblər irəli sürür. MUBS 27 (2011-ci ildə düzəlişlər edilmiş) belə belə nəzarət edən təşkilatlar üçün fərqli tələblər irəli sürmür, çünki standart bu cür investisiyaların konsolidə edilməsini tələb edir.

